

Jadwiga Siekierska

Data urodzenia: 29 grudnia 1903

Miejsce urodzenia: Chersoń (ówczesne Cesarstwo Rosyjskie)

Data śmierci: 4 marca 1984

Miejsce śmierci: Warszawa

Rodzice: Mikołaj Siekierski, Walentyna (z domu Kiślak-Stankiewicz)

Profesja: działaczka komunistyczna, nauczycielka, wykładowczyni, publicystka, naukowczyni, krytyczka sztuki

Słowa kluczowe: rewolucja październikowa, Związek Radziecki, praca pedagogiczna, nauka, Jadwiga Siekierska, Polska Ludowa, komunizm, socrealizm, krytyka kulturalna, partyjne zarządzanie kulturą, rewizjonizm

Biogram¹:

Jadwiga Siekierska urodziła się 29 grudnia 1903 roku w ukraińskim Chersoniu jako córka szewca Mikołaja Siekierskiego i Walentyny z Kiślak-Stankiewiczów. Pochodziła z rodziny o tradycjach patriotycznych (pamięć o powstaniu styczniowym) i socjalistycznych (działalność ojca w Polskiej Partii Socjalistycznej). To właśnie z aktywizmem Mikołaja Siekierskiego należy łączyć miejsce urodzenia Jadwigi – rodzina miała znaleźć się w Chersoniu przymusowo z powodu jego zaangażowania politycznego.

Odebrała edukację w języku polskim pod opieką prywatnego nauczyciela, a później w prywatnym polskim gimnazjum pani Zaleskiej w Mohylewie. W poszukiwaniu korzeni socjalizacji Siekierskiej do komunizmu należy brać pod uwagę lewicowe zaangażowanie Mikołaja Siekierskiego w PPS-ie czy atmosferę sprzeciwu wobec polityki władz carskich wśród Polaków, wyrażanego chociażby organizacją powstania styczniowego czy aktywnym udziałem w rewolucji 1905 roku. W 1920 roku współorganizowała polską szkołę w Szkłowie, a w latach 1921-1922 kształciła się w zakresie nauczania dzieci w polskich szkołach na terenie Związku Radzieckiego (kursy Barbary Budrewiczowej w Mohylewie, Polskie Kursy Pedagogiczne w Moskwie).

Po przeprowadzce do Moskwy szybko zbliżyła się do środowiska polskich działaczy komunistycznych na czele z Julianem Marchlewskim i Stanisławem Bobińskim (pod koniec

¹ Publikacja dofinansowana ze środków budżetu państwa w ramach programu Ministra Edukacji i Nauki pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki” nr projektu NPRH/F/SP/0086/2024/13, kwota dofinansowania 1 119 240, 00 zł., całkowita wartość projektu 1 119 240, 00 zł.

1922 roku została jego żoną). W 1924 roku weszła w skład członków Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii (bolszewików). Prawdopodobnie, w tym samym czasie rozpoczęła działalność naukową, którą prowadziła nie tylko w instytucjach moskiewskich, ale również w Swierdłowsku (dzisiejszym Jekaterynburgu) i Mińsku. Jako wykładowczyni pozostawała związana między innymi z Komunistycznym Uniwersytetem Mniejszości Narodowych Zachodu, Szkołą Czerwonych Komunardów i Międzynarodową Szkołą Leninowską. W latach 1925-1929 odbywała studia aspiranckie w Instytucie Czerwonej Profesury przy KC WKPB (Komitet Centralny Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii (bolszewików)). 23 listopada 1935 roku otrzymała tytuł kandydata nauk. Oprócz pracy dydaktycznej i naukowej zaangażowana była w pisanie tekstów na temat zagadnień dotyczących sztuki o charakterze publicystycznym.

W 1937 roku – na fali stalinowskiego terroru – mąż Siekierskiej, Stanisław Bobiński został aresztowany i skazany na śmierć. Ona sama jako żona zdrajcy również została osądzona, usunięta z partii i skazana na osiem lat pobytu w obozie. Zwolniono ją w styczniu 1945 roku dzięki interwencji Związku Patriotów Polskich, poszukującego kadr do tworzonego na ziemiach polskich komunistycznego rządu. Została członkinią Polskiej Partii Robotniczej, a później Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. W latach 1945-1947 przebywała w Łodzi – jako wykładowczyni prowadziła zajęcia w Centralnej Szkole Partyjnej PPR i Wyższej Szkole Teatralnej.

W 1948 roku przeniesiono ją do Warszawy, do Wydziału Oświaty i Kultury KC PPR/Wydziału Kultury KC PZPR (zastępczyni kierownika). Należała do Komisji Głównej do Spraw Kultury, Rady Kultury i Sztuki oraz Związku Literatów Polskich. Równolegle pracowała między innymi w Instytucie Kształcenia Kadr Naukowych/Instytucie Nauk Społecznych przy KC PZPR na stanowisku zastępcy kierownika Wydziału Filozofii i kierownika Katedry Materializmu Dialektycznego i Historycznego. 25 listopada 1954 roku otrzymała tytuł profesora nadzwyczajnego. W okresie stalinizmu sprawowała nadzór nad środowiskiem kulturalnym i respektowaniem przez twórców zasad realizmu socjalistycznego. Na łamach wielu pism publikowano wówczas jej teksty z zakresu krytyki literackiej i teatralnej.

Istotny zwrot w życiu Siekierskiej nastąpił około 1954 roku. Rok wcześniej zmarł Józef Stalin, co rozpoczęło stopniowe procesy odwilżowe w krajach bloku wschodniego. W Polsce – w odniesieniu do kręgów kulturalnych – zaczęła rozwijać się debata na temat granic wolności twórców w zakresie artystycznej inwencji. Podczas XI Sesji Rady Kultury i Sztuki w 1954 roku Siekierska stanęła po stronie ludzi kultury, wskazując na konieczność zapewnienia im autonomii w procesie tworzenia. Nie ukrywała także – co zmanifestowała szczególnie na

łamacz „Życia Warszawy” – swojego współdziałania w totalitaryzacji polskiej kultury. Postawa rewizjonistyczna sprawiła, że musiała zmagać się z partyjną krytyką, ale „represje” związane z usunięciem z Rady Kultury i Sztuki czy Instytutu Nauk Społecznych dotknęły ją dopiero z dojściem do władzy Władysława Gomułki w październiku 1956 roku. W 1957 roku skierowano ją do pracy dyplomatycznej jako chargé d'affaires Poselstwa PRL w Hadze. Później, do 1963 roku, pracowała w Ministerstwie Spraw Zagranicznych.

W latach 1964-1975 – jako profesor nadzwyczajny – pracowała w Katedrze Teorii i Historii Filmu w Instytucie Sztuki Polskiej Akademii Nauk. Kontynuowała działalność publicystyczną i krytyczną, choć w tym okresie interesowała ją głównie sztuka filmowa. Nigdy jednak nie odzyskała już swej pozycji w strukturach władzy.

Zmarła 4 marca 1984 roku w Warszawie. Siekierską – posługując się określeniem ukutym przez Agnieszkę Mrozik w jej monografii *Architektki PRL-u* – można właśnie scharakteryzować jako jedną z „architektek”. Bez wątplenia należy zaliczyć ją do grona kobiet, które w początkowym okresie istnienia Polski Ludowej posiadały ogromne wpływy w obszarze polityki i nauki; jej biografię natomiast włączyć w szerszą debatę na temat historii polskiego ruchu kobiecego i kobiecej emancypacji w realiach komunizmu.

Bibliografia:

Źródła:

Archiwum Akt Nowych, Akta Jadwigi Siekierskiej, sygn. 2/1565/0.

Siekierska J., *Kartki z przeszłości*, Warszawa, Wydawnictwo Iskry, 1960.

Siekierska J., *Narodziny nowego (wspomnienia z lat rewolucji)*, Warszawa, Książka i Wiedza, 1952.

Siekierska J., *Niezapomniane lata, niezapomniana szkoła*, [w:] *Takie były początki*, red. W. Góra, H. Kamińska, J. Paszta, Warszawa, Książka i Wiedza, 1965, s. 318-347.

Opracowania:

Cichocki B., Józwiak K., *Najważniejsze są kadry. Centralna Szkoła Partyjna PPR/PZPR*, wstęp M. Kula, R. Turkowski, Warszawa, Wydawnictwo TRIO, 2006.

Fijałkowska B., *Polityka i twórcy (1948-1959)*, Warszawa, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1985.

Fik M. *Kultura polska po Jalcie. Kronika lat 1944-1981*, Londyn, Polonia Book Fund, 1989.

Historia filmu polskiego, t. 3: 1939-1956, red. nauk. J. Toeplitz, Warszawa, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, 1974.

Historia filmu polskiego, t. 4: 1957-1961, red. nauk. J. Toeplitz. Warszawa, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, 1980.

Kochański A., *Polska 1944-1991. Informator historyczny. Struktury i ludzie*, cz. 1, Warszawa, Wydawnictwo Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, 2022.

Mroziak A., *Architektki PRL-u. Komunistki, literatura i emancypacja kobiet w powojennej Polsce*, Warszawa, Instytut Badań Literackich PAN, 2022.

Pacholczyk A., *Jadwiga Siekierska*, „IPSB”,

<https://www.ipsb.nina.gov.pl/a/biografia/jadwiga-siekierska>, dostęp online: 03.02.2025.

Siekierska J., *O pracach Komisji Głównej do Spraw Kultury*, Warszawa, Towarzystwo Uniwersytetu Robotniczego i Ludowego, 1949.